

Justitiedepartementet Enheten för
familjerätt och allmän förmögenhetsrätt

Yttrande över betänkandet Återkallelse av svenskt medborgarskap (SOU 2026:21)

Ju2026/00665

Inledning

Svea hovrätt har tidigare yttrat sig över betänkandet Några frågor om grundläggande fri- och rättigheter (SOU 2025:2). Regeringen har därefter föreslagit ändringar i regeringsformen (prop. 2025/26:78). I sitt tidigare remissyttrande framhöll hovrätten att det är angeläget att en bestämmelse om frångående av medborgarskap utformas och tillämpas på ett tydligt och förutsebart sätt.

Enligt hovrätten kan den föreslagna lagtexten ge intryck av att det kan bli aktuellt att återkalla det svenska medborgarskapet i ett förhållandevis stort antal fall varje år, under förutsättning att personen i fråga inte blir statslös. Hovrätten bedömer dock att det rättsliga utrymmet för återkallelse av medborgarskap är begränsat. Den yttersta gränsen för tillämpningen är medborgarskapskonventionen och FN-konventionen om begränsning av statslöshet. Utredningen konstaterar att samhällsutvecklingen visserligen har medfört att fler brott möjligen kan anses skada ett lands vitala intressen i dag än vad som var fallet när medborgarskapskonventionen och konventionen om begränsning av statslöshet kom till. Det är dock enligt utredningen tveksamt om den omfattande brottslighet som regeringen i sin proposition anger ska omfattas av begreppet verkligen är förenligt med nämnda konventioner. (Se betänkandet s. 293.) Hovrätten instämmer i denna bedömning. Mot denna bakgrund och den proportionalitetsbedömning som dessutom ska göras, är hovrätten tveksam till om den föreslagna lagtexten kommer att skapa förutsättningar för en förutsebar tillämpning. Det är lämpligt att avgränsa lagtexten ytterligare så att den tydligare anger de fall där en återkallelse av det svenska medborgarskapet kan bli aktuell.

Hovrätten, som inte sett det som sin uppgift att yttra sig över lämpligheten av reformen som sådan, har i övrigt granskat betänkandet utifrån de intressen som hovrätten främst har att beakta och lämnar följande synpunkter.

Domstolarnas underrättelseskyldighet till Migrationsverket

Utredningen föreslår att det i en ny paragraf, 25 c §, i förordningen (1990:893) om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m. införs en

skyldighet för domstolarna att underrätta Migrationsverket om vissa lagakraftvunna domar i mål mot en svensk medborgare som också är, eller kan antas vara, medborgare i en annan stat.

Hovrätten bedömer att denna underrättelseskyldighet i praktiken oftast kommer att åvila hovrätterna, eftersom domar från tingsrätterna i mål av detta slag sannolikt kommer att överklagas till hovrätterna men, efter överklagande av hovrätternas domar, inte tas upp till prövning av Högsta domstolen. Enligt hovrättens bedömning kommer ett beslut av Högsta domstolen att inte meddela prövningstillstånd innebära att underrättelseskyldigheten åvilar hovrätterna och inte Högsta domstolen (jfr betänkandet s. 338).

Hovrätten vill framhålla att uppgiften om huruvida den tilltalade har dubbla medborgarskap inte finns i något av de IT-system eller databaser som domstolarna har tillgång till eller använder inom ramen för sin verksamhet (se även betänkandet s. 223 och s. 334 ff.). Domstolarna kan alltså inte enkelt kontrollera om den tilltalade har dubbla medborgarskap. Om domstolarna har tillgång till en sådan uppgift, kommer den sannolikt från handlingar som getts in i målet eller från den tilltalade själv.

Enligt Domstolsverkets föreskrifter (DVFS 2024:4) om ändring av Domstolsverkets föreskrifter (DVFS 2022:6) om utformning av dom och slutligt beslut i brottmål i hovrätt samt om utformning av avräkningsunderlag ska, om den tilltalade är medborgare i ett annat land än Sverige, medborgarskapet anges i domen (se bilagan avsnitt 6.4). Grundförfattningen, dvs. DVFS 2022:6, trädde i kraft den 3 oktober 2022 och ersatte då Domstolsverkets föreskrifter (DVFS 1998:4) om utformning av dom och slutligt beslut i brottmål i hovrätt samt om utformning av avräkningsunderlag. Även enligt de äldre föreskrifterna skulle, om den tilltalade var medborgare i en annan stat än Sverige, medborgarskapet anges i domen. Dessutom skulle, om den tilltalade var medborgare i flera stater, samtliga medborgarskap anges i domen, i förekommande fall även svenskt medborgarskap (se bilagan avsnitt 6.4). Ändringarna i föreskrifterna innebär alltså att hovrätten sedan den 3 oktober 2022 inte längre har någon skyldighet att i domen ange om den tilltalade har dubbla medborgarskap. Motsvarande torde gälla för tingsrätterna enligt det verksamhetsstöd som gäller för dem.

Domstolarna ska fullgöra sin underrättelseskyldighet avseende en svensk medborgare som också är, *eller kan antas vara* (kursiverat här), medborgare i en annan stat. I betänkandet lämnas det emellertid inte några anvisningar om vilka omständigheter som kan medföra att det kan antas att en tilltalad som är svensk medborgare även är medborgare i en annan stat. En särskild fråga är om det ska åligga domstolarna att under målets handläggning utreda frågan, exempelvis genom att ställa frågor till den tilltalade. Om så är fallet, hur ska domstolarna ställa sig till en uppgift från den tilltalades sida om att han eller hon är eller inte är medborgare även i ett annat land än Sverige? Ska en sådan uppgift tas för god? Det kan enligt hovrätten antas att incitamentet för en tilltalad att lämna uppgifter om ett annat medborgarskap än det svenska inte kommer att vara så stort. Nu nämnda frågeställningar lämnas obesvarade i betänkandet.

Enligt det alternativa förslaget till en ny paragraf, 14 b §, i lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap ska det svenska medborgarskapet kunna återkallas om i bestämmelsen angivna brott har begåtts inom ramen för ett kriminellt nätverk samt allvarligt skadar Sveriges vitala intressen. För att en

underrättelse ska aktualiseras bör domstolen ha bedömt frågan om kriminellt nätverk i brottmålet.

I 29 kap. 2 a § brottsbalken, i den lydelse som föreslås träda i kraft den 1 augusti 2026, föreskrivs följande.

Som synnerligen försvårande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet ska det, vid sidan av vad som gäller för varje särskild brottstyp, beaktas om brottet utgjort ett led i

1. en brottslighet som utövats i organiserad form, eller
2. verksamheten inom en grupp av personer som utövat allvarlig brottslighet.

Detsamma gäller om brottet inneburit eller, om det rört sig om försök, förberedelse eller stämpling till brott, gärningsmannens uppsåt omfattat ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person eller en uppsåtlig framkallad fara för annans liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av annans egendom och brottet

1. har innefattat användning av skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne och begåtts på allmän plats eller en annan plats där människor brukar samlas eller har samlats eller, om det rört sig om försök, förberedelse eller stämpling till brott, gärningsmannens uppsåt omfattat att det fullbordade brottet skulle begås på ett sådant sätt, eller
2. har haft bakgrund i eller varit ägnat att framkalla en konflikt mellan grupper av personer i vilken skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne används.

I fall som avses i första eller andra stycket ska straffvärdet bedömas som dubbelt så högt som det annars hade varit, om inte den tilltalades roll i verksamheten eller övriga omständigheter motiverar en annan bedömning.

Enligt förarbetena innebär ändringarna dels att det i första stycket införs en bestämmelse som tar sikte på alla brott som har samband med kriminella nätverk, samtidigt som de befintliga bestämmelserna om skjutningar och sprängningar på allmän plats respektive våldsamma konflikter utvidgas och placeras som ett andra stycke i paragrafen, dels att det i ett nytt tredje stycke ges närmare anvisningar om vilken betydelse som omständigheterna ska tillmätas vid straffvärdebedömningen (se prop. 2025/26:218 s. 205). Enligt hovrätten är det naturligt att underrättelseskyldigheten knyts till de brottmålsdomar där bestämmelsen i 29 kap. 2 a § brottsbalken har tillämpats vid straffvärdebedömningen. Om lagstiftaren väljer att gå vidare med det alternativa förslaget till en ny 14 b § i lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap, bör detta framgå av den föreslagna 25 c § i förordningen (1990:893) om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m.

I de tidigare nämnda föreskrifterna DVFS 2022:6, med ändringsföreskrifter DVFS 2024:4, anges att hovrätterna vid påföljdsbestämningen ska åberopa vissa lagrum i domslutet (se bilagan avsnitt 7.4). Hovrätten konstaterar att 29 kap. 2 a § brottsbalken inte ingår i de lagrum som enligt föreskrifterna ska anges i domslutet. För att underlätta fullgörandet av underrättelseskyldigheten bör Domstolsverket överväga att ändra sina föreskrifter i detta avseende.

Tidpunkten för bedömningen av dubbla medborgarskap

Utredningen föreslår att det dubbla medborgarskapet ska föreligga vid den tidpunkt då Migrationsverket fattar sitt beslut. Vad som ska gälla om den enskilde därefter avsäger sig sitt andra medborgarskap och beslutet om återkallelse överklagas och blir föremål för en överprövning i migrationsdomstol, blir enligt utredningen ytterst en fråga för domstolen att bedöma.

Hovrätten vill åter framhålla att tydlighet och förutsebarhet är av särskild betydelse när det gäller en så ingripande åtgärd som återkallelse av medborgarskap. Tidpunkten för när det dubbla medborgarskapet ska föreligga bör därför framgå av lagtexten. Detta bör gälla inte bara beträffande Migrationsverkets beslut utan samtliga instansers beslut. Under alla förhållanden saknas det i betänkandet en analys av vad som bör gälla om den enskilde efter Migrationsverkets beslut avsäger sig sitt andra medborgarskap och överklagar beslutet om återkallelse. Denna fråga bör alltså inte, som utredningen föreslår, helt överlämnas till rättstillämpningen.

I handläggningen av detta ärende har deltagit hovrättslagmannen Olof Wetterqvist, hovrättsrådet Susanne Sundberg och tf. hovrättsassessorn Christine Olsson, föredragande.

Olof Wetterqvist

Christine Olsson